Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2024/6604

2024 11 7

KOMISIJOS KOMUNIKATAS

dėl Tarptautinio bendradarbiavimo strateginės programos

Reglamento (ES) 2023/1115 dėl tam tikrų su miškų naikinimu ir alinimu siejamų biržos prekių ir produktų tiekimo Sąjungos rinkai ir jų eksporto iš Sąjungos kontekste

(C/2024/6604)

1. ĮVADAS

Miškų naikinimas ir alinimas yra vieni svarbiausių klimato kaitos ir biologinės įvairovės nykimo, dviejų pagrindinių mūsų laikų aplinkos problemų, veiksnių. Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) skaičiavimais, 1990–2020 m. sunaikinta 420 mln. hektarų miškų – plotas, didesnis už Europos Sąjungą. Tarpvyriausybinė klimato kaitos komisija (IPCC) apskaičiavo, kad 23 proc. viso išmesto šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio (2007–2016 m.) susidarė žemės ir miškų ūkio sektoriuose ir naudojant žemę kitoms reikmėms ([1]). Be to, numatoma, kad augant pasaulio gyventojų skaičiui didės žemės ūkio paskirties žemės paklausa ir taip pat spaudimas miškams, ką jau kalbėti apie kitas tendencijas, pavyzdžiui, bioekonomikos plėtrą ([2]). Siekiant sustabdyti klimato ir biologinės įvairovės krizes, kurios kelia grėsmę mūsų kolektyvinei ateičiai, bus labai svarbu aktyviau kovoti su miškų naikinimu ir alinimu ir visame pasaulyje ryžtingai pereiti prie tvarios gamybos. Ši kova taip pat padės spręsti pasaulinės vandens krizės problemą naudojantis turimais moksliniais duomenimis apie miškų naikinimo, kritulių ir temperatūros lygio sąsajas. Be to, miškai teikia svarbias ekosistemines paslaugas, pvz., sulaiko potvynius, valo vandenį ir yra vaistų šaltinis, taip pat atlieka svarbų vaidmenį mažinant visuomenės priklausomybę nuo iškastinio kuro. Prarandant šias paslaugas dažnai labiausiai nukenčia skurstančios ir pažeidžiamesnės gyventojų grupės.

Vienas iš 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT), kuriuos 2015 m. nustatė Jungtinės Tautos, 15-asis DVT ([3]), viso pasaulio šalis įpareigojo iki 2020 m. sustabdyti miškų naikinimą. Kadangi tikslas nebuvo pasiektas, 2021 m. Glazge vykusioje Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) COP26 ES kartu su 143 šalimis gamintojomis ir šalimis vartotojomis įsipareigojo iki 2030 m. sustabdyti miškų naikinimo procesą ir jį pasukti priešinga linkme. Glazge vykusioje COP28, bendros pažangos įvertinimo renginyje, pripažinta, kad svarbu sustabdyti miškų naikinimą ir išsaugoti bei atkurti miškus, nes tai pasaulinių klimato kaitos švelninimo pastangų dalis, ir Europos Komisija toliau dėjo pastangas kartu su šalimis partnerėmis, kad užtikrintų sėkmingą perėjimą prie įtakos miškų naikinimui neturinčių tiekimo grandinių. Tai pripažino G7 klimato, energetikos ir aplinkos ministrai, susitikę 2024 m. balandžio 29–30 d. Turine ([4]), ir G7 vadovai 2024 m. birželio 12–13 d. Apulijos aukščiausiojo lygio susitikime ([5]).

Pagrindinė miškų naikinimo ir alinimo priežastis – žemės ūkio paskirties žemės plotų plėtimas, siekiant gaminti tokias biržos prekes kaip sojos, galvijiena, alyvpalmių aliejus, mediena, kakava, kaučiukas ir kava. ES, kaip didžiausia ekonomika ir šių biržos prekių vartotoja, pripažįsta savo dalinę atsakomybę už miškų naikinimą ir alinimą visame pasaulyje ir atitinkamą pareigą prisidėti prie jo sustabdymo. Priemones, kurių jau imtasi pasiūlos srityje, labai papildo ir solidžios paklausos valdymo priemonės. Jų nesiimant kiltų pavojus, kad su miškų naikinimu susijusių produktų paklausa ir toliau skatins gamybą ir vėjais paleis pastangas valdyti pasiūlą.

Be to, ES įsipareigojo megzti atsparesnius santykius su pasaulio šalimis, be kita ko, investuodama į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, aukštesnius socialinius ir aplinkos standartus ir tvaresnes vertės grandines pagal strategiją „Global Gateway“.

([1]) Apie 11 proc. viso CO_2 kiekio išmetama miškų ūkyje ir žemę naudojant kitoms reikmėms, o likę 12 proc. tiesiogiai sietini su žemės ūkio gamyba – gyvulininkyste ir trąšomis.
([2]) Kaip pabrėžta Komisijos bioekonomikos strategijoje: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/environment/bioeconomy_en?prefLang=lt.
([3]) 15.2 DVT: „skatinti iki 2020 m. įgyvendinti visų rūšių miškų tvarų valdymą, sustabdyti miškų naikinimą, atkurti nualintus miškus ir labai padidinti miškų įveisimą ir atkūrimą visame pasaulyje“.
([4]) https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Climate-Energy-Environment-Ministerial-Communique_Final.pdf.
([5]) https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/Apulia-G7-Leaders-Communique.pdf.

2. **ES REGLAMENTAS DĖL ĮTAKOS MIŠKŲ NAIKINIMUI NETURINČIŲ TIEKIMO GRANDINIŲ**

Pagal Europos žaliąjį kursą ir remdamasi 2019 m. komunikatu „ES veiksmų, kuriais siekiama apsaugoti ir atkurti pasaulio miškus, stiprinimas“ Europos Komisija parengė ES reglamentą dėl įtakos miškų naikinimui neturinčių tiekimo grandinių ([6]) (Miškų nenaikinimo reglamentas, arba MNR). MNR įsigaliojo 2023 m. birželio 29 d. ir bus pradėtas taikyti 2024 m. gruodžio 30 d., o veiklos vykdytojams, kurie yra labai mažos įmonės ir mažosios įmonės, – 2025 m. birželio 30 d.

MNR yra pirmasis tokio pobūdžio teisės aktas, kuriuo siekiama, kad ES gamyba ir vartojimas nebebūtų miškų naikinimo ir alinimo priežastis. Ši priemonė labai svarbi siekiant įvykdyti pasaulinius įsipareigojimus, įtvirtintus DVT, Kunmingo ir Monrealio pasaulinėje biologinės įvairovės strategijoje ir Paryžiaus susitarime.

MNR vienodai taikomas atrinktoms biržos prekėms ir produktams, pateikiamiems ES rinkai ir eksportuojamiems iš ES rinkos, ir buvo parengtas užtikrinant vienodą požiūrį ir nediskriminavimą pagal Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) taisykles. Visi veiklos vykdytojai, norintys aprūpinti ES rinką į MNR taikymo sritį patenkančiomis biržos prekėmis ir produktais, turės taikyti miškų naikinimui įtakos neturinčius gamybos metodus ir užtikrinti tiekimo grandinės skaidrumą. Kadangi įtakos miškų naikinimui neturinčių produktų paklausa visame pasaulyje didėja, MNR atveria verslui galimybę plėsti prekybą tokiais produktais ir gerinti perspektyvas tvariai dirbantiems subjektams visame pasaulyje.

Kad būtų palengvintas reglamento įgyvendinimas, pasiekti jo tikslai ir užtikrintas teisingas ir įtraukus perėjimas prie teisėtai veikiančių įtakos miškų naikinimui neturinčių grandinių, reglamento 30 straipsnyje numatytas specialia strategine programa grindžiamas tvirtas tarptautinis bendradarbiavimas ir dalyvavimas. MNR 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„*Komisija (Sąjungos vardu) ir suinteresuotos valstybės narės, laikydamosi savo atitinkamų kompetencijos sričių, dirba su šalimis gamintojomis ir jų dalimis, su kuriomis susijęs šis reglamentas, visų pirma su klasifikuojamomis kaip didelės rizikos šalys ar jų dalys 29 straipsnio kontekste, laikydamosi koordinuoto požiūrio, pasitelkdamos esamas ir būsimas partnerystes ir kitus atitinkamus bendradarbiavimo mechanizmus, kad bendrai spręstų pagrindines miškų naikinimo ir alinimo priežastis. Komisija parengia išsamią tokio bendradarbiavimo Sąjungos strateginę programą ir apsvarsto galimybę sutelkti atitinkamas Sąjungos priemones*.“

Todėl daug dėmesio skiriama bendradarbiavimui su šalimis gamintojomis, siekiant palengvinti MNR įgyvendinimą, be kita ko, atsižvelgiant į atitinkamas tvarumo iniciatyvas ir nacionalinio, regioninio ir pasaulinio lygmens geriausias praktikas.

Kartu ES aktyviau bendrauja su kitomis pagrindinėmis šalimis vartotojomis, kurios prisideda prie miškų naikinimo, dėl veiksmingų paklausos valdymo priemonių, galinčių padėti pasiekti 2030 m. tikslą. Be to, ES atitinkamuose daugiašaliuose forumuose aktyviau tęsia dialogą dėl politikos ir veiksmų, kuriais siekiama sustabdyti miškų naikinimą ir alinimą.

ES yra įsipareigojusi veiksmingai įgyvendinti MNR, dirbdama pagal dialogo ir partnerystės principus su šalimis gamintojomis. Todėl ES aktyviau dalijasi informacija apie įvairius MNR elementus, visų pirma per specialią daugeriopų suinteresuotųjų subjektų platformą ir technines diskusijas su šalimis gamintojomis ir suinteresuotaisiais subjektais, be kita ko, per ES delegacijas. ES taip pat suteikia įvairias paramos priemones, kad padėtų suinteresuotiesiems subjektams, kuriems taikomos šio reglamento taisyklės, pasirengti vykdyti jų įpareigojimus. Tarp tų priemonių:

a) reguliariai atnaujinamas **dažnai užduodamų klausimų** (DUK) dokumentas ([7]), kuriame paaiškinama keletas MNR nuostatų;

([6]) 2023 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/1115 dėl tam tikrų su miškų naikinimu ir alinimu siejamų biržos prekių ir produktų tiekimo Sąjungos rinkai ir jų eksporto iš Sąjungos, kuriuo panaikinimas Reglamentas (ES) Nr. 995/2010OL L 150, 2023 6 9, p. 206, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1115/oj.

([7]) https://environment.ec.europa.eu/publications/frequently-asked-questions-deforestation-regulation_en.

b) **oficialios gairės**, kuriose bus paaiškinti tam tikri pagrindiniai MNR įgyvendinimo aspektai, visų pirma susiję su naudojimo žemės ūkio tikslais apibrėžtimi, sertifikavimu, teisėtumu ir kitais ES ir pasaulio suinteresuotųjų subjektų iškeltais klausimais;

c) **ES miškų naikinimo stebėjimo bazė** ([8]) (Komisijos sukurta nemokama priemonė), suteikianti galimybę bet kuriam naudotojui susipažinti su moksliniais duomenimis apie pasaulio miškų plotą (daugiau informacijos pateikta 5.5 skirsnyje).

Be to, reglamento 29 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šalys (ar jų dalys) prie mažos rizikos ir didelės rizikos kategorijos priskiriamos *„remiantis objektyviu ir skaidriu Komisijos vertinimu, atsižvelgiant į naujausius mokslo duomenis ir tarptautiniu mastu pripažintus šaltinius“*. Šiuo klausimu ES mano, kad labai svarbu sukurti išsamią rizikos klasifikavimo sistemą, grindžiamą patikima metodika, kuri leistų gauti tvirtus, patikrinamus ir patikimus duomenis, pagrįstus išsamiu kiekybinės ir kokybinės informacijos vertinimu pagal reglamento 29 straipsnio 3 ir 4 dalis. ES taip pat yra įsipareigojusi intensyvinti dialogą ir bendradarbiavimą su šalimis, kurios laikomos didelės rizikos arba kurioms gresia tapti didelės rizikos šalimis, kad joms pavyktų sumažinti savo rizikingumą (žr. priedą).

Šiame dokumente išdėstyta ta strateginė programa. Prireikus ja bus remiamasi atliekant konkrečių šalių analizę.

3. BENDRADARBIAVIMO MIŠKŲ NENAIKINIMO SRITYJE STRATEGINĖS PROGRAMOS TIKSLAI

Bendrasis bendradarbiavimo strateginės programos tikslas – remti darbą palaikant **partnerystę su šalimis ir suinteresuotaisiais subjektais visame pasaulyje** pagal tam tikrus nustatytus principus ir visose atitinkamose vertės grandinėse, siekiant kartu šalinti pagrindines miškų naikinimo ir alinimo priežastis MNR taikymo srityje ir už jos ribų.

Konkretūs programos tikslai:

— stiprinti dvišalį, regioninį, tarptautinį ir daugeriopų suinteresuotųjų subjektų dialogą ir bendradarbiavimą dėl politikos ir veiksmų, kuriais siekiama sustabdyti miškų naikinimą ir alinimą, be kita ko, dėl miškų išsaugojimo ir darnaus naudojimo, taip pat dėl tvaraus žemės naudojimo ir tvarios biržos prekių gamybos, perdirbimo, vartojimo ir prekybos;

— stiprinti bendradarbiavimą su poveikį patiriančiomis trečiosiomis šalimis, kad atsirastų ekonominių paskatų išsaugoti miškus ir daugiau investuoti į tvarias tiekimo grandines;

— padėti šalims gamintojoms ir regionams gamintojams, ypač tiems, kurių pajėgumai yra menkesni ir kuriuose miškų naikinimo grėsmė didesnė, kad jiems būtų lengviau pereiti prie teisėtai veikiančių įtakos miškų naikinimui neturinčių tiekimo grandinių;

— toliau bendrauti su kitomis šalimis vartotojomis raginant patvirtinti plataus užmojo reikalavimus, kad tokių šalių indėlis į miškų naikinimą ir alinimą būtų kuo mažesnis.

Tokiame kontekste programoje bendrais bruožais aptariami pagrindiniai bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis poreikiai ir prioritetai, siekiant atitinkamai pagrįsti ES, valstybių narių ir plėtros finansų įstaigų bendradarbiavimo planus ir strategijas. Taip pat siekiama, kad programa padėtų organizuoti galimą tinkamų priemonių, iš kurių būtų galima tikėtis praktiškos naudos įgyvendinant MNR, diegimą.

([8]) https://forest-observatory.ec.europa.eu/

Programa taip pat sudaro sąlygas ES ir jos valstybėms narėms toliau veikti atitinkamuose daugiašaliuose forumuose, tokiuose kaip Biologinės įvairovės konvencija (BĮK), Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija (UNFCCC), JT konvencija dėl kovos su dykumėjimu (UNCCD), Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), JT aplinkos asamblėja (UNEA), JT miškų forumas, Pasaulio prekybos organizacija (PPO), taip pat G7 ir G20 bei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO). Bendrasis tikslas yra skatinti bendrą supratimą apie poreikį pasauliniu mastu pereiti prie tvarios ir įtakos miškų naikinimui neturinčios žemės ūkio gamybos, stiprinti darnųjį miškų ūkį, kurti skaidrias ir tvarias įtakos miškų naikinimui neturinčias tiekimo grandines ir formuoti tam palankias sąlygas sudarančią politiką. ES ir jos valstybės narės taip pat toliau dės pastangas ir dirbs kartu su partneriais pasauliniu lygmeniu, kad būtų nustatyti ir sutarti patikimi standartai ir apibrėžtys, kurie užtikrintų miškų ir kitų natūralių ekosistemų bei susijusių žmogaus teisių aukšto lygio apsaugą.

4. BENDRADARBIAVIMO MIŠKŲ NENAIKINIMO SRITYJE STRATEGINĖS PROGRAMOS PRINCIPAI

Įgyvendindamos programą, ES ir jos valstybės narės remsis šiais aštuoniais pagrindiniais principais:

1) **Tęstinis dialogas ir bendradarbiavimas su atitinkamomis trečiosiomis šalimis** siekiant aptarti patirtį ir pastangas ir padėti joms kurti aplinką, palankią įtraukiam ir teisingam perėjimui prie įtakos miškų naikinimui neturinčių tiekimo grandinių, paremtas esamais ir būsimais mechanizmais, pavyzdžiui, struktūriniais dialogais, administraciniais susitarimais, esamais susitarimais ar jų nuostatomis. Bendravimas taip pat apims kitus veiksmus, kuriais siekiama padėti šalims partnerėms pereiti prie skaidresnių tiekimo grandinių, kurti naujas arba plėsti esamas atsekamumo sistemas, kad būtų užtikrinti nauji standartai ir sudarytos palankesnės sąlygos dalytis informacija tiekimo grandinėje. Be to, Pasaulio miškų apsaugai ir atkūrimui skirtoje daugeriopų suinteresuotųjų subjektų platformoje bus supažindinama su pasiteisinusiomis skaitmeninėmis praktikomis, visų pirma atsekamumo nustatant geografinę vietą sprendimais. Tai ypač aktualu šalims, kurios pagal 29 straipsnį (šalių vertinimą) priskiriamos prie didelės miškų naikinimo ir alinimo rizikos šalių arba joms gresia pavojus būti priskirtoms šiai kategorijai.

2) **Parama veiksmams**, orientuotiems į miškų išsaugojimą, atkūrimą ir tvarų naudojimą, miškų naikinimo ir alinimo sustabdymą ir į perėjimą prie tokių biržos prekių gamybos, vartojimo, perdirbimo ir prekybos jomis metodų, kurie yra tvarūs. Jie apima tvaraus žemės naudojimo praktikas ir atsekamumo sistemas, taip pat smulkiųjų ūkininkų prieigą prie rinkų, finansavimo ir technologijų.

3) **Naudojimasis įgyta patirtimi ir susiformavusiomis geriausiomis praktikomis** šalyse gamintojose ir šalyse vartotojose, be kita ko, sėkmingais ES bendradarbiavimo projektais, iniciatyvomis ir atitinkamomis geriausiomis praktikomis, pavyzdžiui, kovos su neteisėta medienos ruoša, ES tvarios kakavos iniciatyvos, esamų sertifikavimo ir trečiosios šalies atliekamo tikrinimo sistemų, įskaitant atsekamumą, srityse.

4) Visų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų, kurių indėlis svarbus kuriant tvarų žemės ūkį, darnųjį miškų ūkį ir įtakos miškų naikinimui neturinčias tiekimo grandines, **įsitraukimo** šalies lygmeniu **skatinimas** šalyse gamintojose ir šalyse vartotojose. Šie suinteresuotieji subjektai yra nacionalinės ir vietos valdžios institucijos, privatusis sektorius, įskaitant smulkiuosius ūkininkus ir gamintojų asociacijas, pilietinė visuomenė, vietos ir čiabuvių bendruomenės ir kiti.

5) **Į žmogaus teises orientuotas požiūris**, pagal kurį ginamos su miškų naikinimu ar alinimu susijusios teisės, įskaitant čiabuvių ir vietos bendruomenių ir paprotinio žemės valdymo teisių turėtojų teises, ir stiprinamas jų vaidmuo apsaugant miškus.

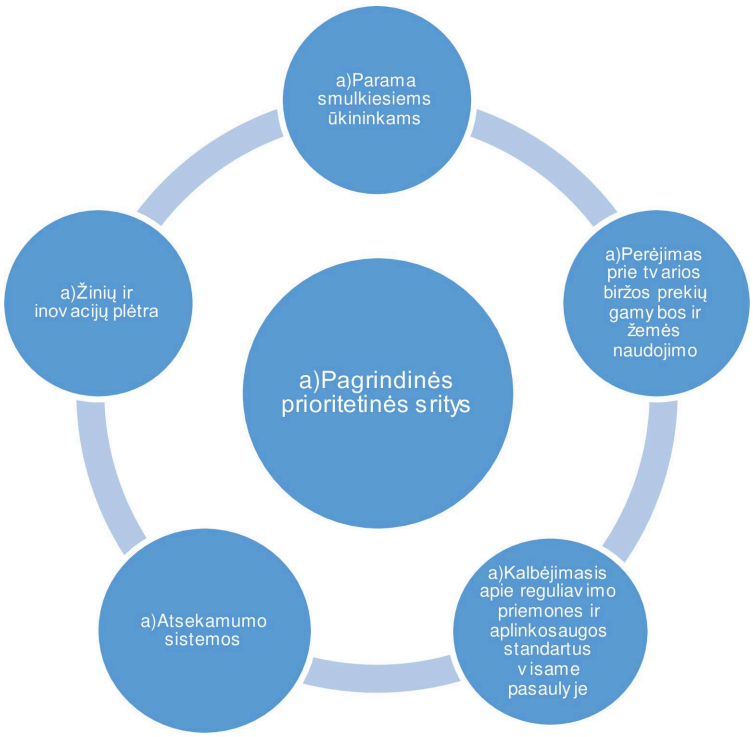
6) **Skaidrumas ir galimybė susipažinti su informacija,** apimantys visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus, galimybę susipažinti su atitinkamais dokumentais, susijusiais su miškų ir žemės ūkio tiekimo grandinėmis, ir teisę kreiptis į teismą (galimybė naudotis administracinėmis ar teisminėmis procedūromis, kad būtų peržiūrėti institucijų sprendimai, veiksmai ar neveikimas).

7) **Sinergija su kitomis ES politikos iniciatyvomis**, pavyzdžiui, orientuotomis į kovą su priverčiamuoju darbu, tvarų finansavimą, įmonių tvarumo išsamų patikrinimą, taip pat su platesne aplinkos politika ir ES strategija „Global Gateway“.

8) **Koordinavimas su atitinkamais vystymosi partneriais**, kad būtų lengviau vieniems kitus papildyti ir teikti abipusiškai stiprinančią paramą.

5. **PRIORITETINĖS VEIKLOS SRITYS**

Stengdamosi palengvinti perėjimą prie pasaulinių įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių ir derindamosi prie ES strategijos „Global Gateway“ tikslų, ES ir jos valstybės narės telkiasi, kad galėtų teikti reikiamą paramą, koordinuoti veiksmus ir taip užtikrintų įtraukų ir teisingą perėjimą prie teisėtų įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių, vedančių į ES ir iš jos. Šiuo tikslu nustatytos penkios plačios prioritetinių poreikių sritys. Jos yra orientacinės ir bus išsamiau analizuojamos šalių ir regionų lygmeniu:

5.1. **Parama smulkiesiems ūkininkams**

Smulkieji ūkininkai tiekia didelę dalį pasaulinės kelių produktų ir prekių, kuriems taikomas MNR, produkcijos. MNR teisiniai įpareigojimai taikomi veiklos vykdytojams ir prekiautojams, pateikiantiems ir tiekiantiems produktus į ES rinką. Kadangi veiklos vykdytojams reikės informacijos iš pirmesnių tiekimo grandinių grandžių, jie gali prašyti smulkiųjų ūkininkų pateikti tam tikrą kiekį informacijos. Pagrindinės gamintojų užduotys – užtikrinti gamybos teisėtumą, savo miško žemės nepaversti žemės ūkio paskirties žeme ir teikti geografinės vietos nustatymo duomenis, kuriuos galima gauti paprastomis techninėmis priemonėmis ir tereikia užfiksuoti vieną kartą. Jie neprivalo atlikti išsamaus patikrinimo.

Kai aktualu ir laikydamosi nustatytų ES bendradarbiavimo prioritetų, ES ir valstybės narės remia smulkiųjų ūkininkų įtraukimą į įtakos miškų naikinimui neturinčias tiekimo grandines. NMR atsekamumo reikalavimai turėtų būti naudingi smulkiesiems ūkininkams, nes sumažins tiekimo grandinės sudėtingumą, atvers naujų rinkos galimybių ir užtikrins sąžiningesnes kainas.

Tarp galimų veiksmų galėtų būti techninė pagalba ir mokymas, pvz., tvaraus ūkininkavimo ir žemės naudojimo praktikų ir atsekamumo klausimais, taip pat geresnės galimybės gauti finansavimą ir atitinkamą įrangą ir (arba) technologijas.

ES taip pat sieks įtraukti smulkiuosius ūkininkus ir (arba) ginti jų interesus ES dvišaliuose dialoguose su atitinkamomis šalių partnerių valdžios institucijomis ir atsižvelgti į juos specifinėse paramos priemonėse, pavyzdžiui, Europos komandos iniciatyvose dėl įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių (žr. 6.2.1 punktą).

1 langelis. AL-INVEST VERDE

Pagal ilgalaikę ES finansuojama programą AL-INVEST VERDE ([9]) vykdomi veiksmai dvylikoje Lotynų Amerikos šalių. Šeštą etapą pasiekusi programa dabar toms šalims padeda pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, efektyviai išteklius naudojančios ir žiediškesnės ekonomikos ir taikyti tvarius gamybos modelius. Ją sudaro trys pagrindiniai skyriai: 1) MVĮ inovacijos ir žalioji pertvarka, 2) techninė pagalba viešajam sektoriui, 3) intelektinės nuosavybės naudojimas darnaus vystymosi reikmėms.

Pavyzdžiui, pagal MVĮ skyrių Europos Komisija padeda MVĮ plėsti rinkodaros galimybes taikant naujus ES standartus ir taisykles – pereiti prie švaresnių ir efektyvesnių produktų, procesų ir paslaugų, nes šalys pereina prie tvaresnių vartojimo modelių.

2 langelis. Bendradarbiavimas pagal NMR Pietryčių Azijoje

Pietryčių Azijoje vykdomame projekte „Bendradarbiavimas su Indonezija, Malaizija, Laosu, Tailandu ir Vietnamu siekiant gerinti supratimą apie ES požiūrį į ES sukeliamo miškų naikinimo ir alinimo mažinimą ir stiprinti gebėjimus“ („EUDR Engagement“ ([10])) daugiausia dėmesio skiriama dialogui su politiniais suinteresuotaisiais subjektais, smulkiaisiais ūkininkais, privačiuoju sektoriumi ir pilietine visuomene apie pagrindinius NMR atsekamumo reikalavimus ir jų mokymams.

5.2. **Parama aukštus standartus atitinkančioms atsekamumo sistemoms kurti**

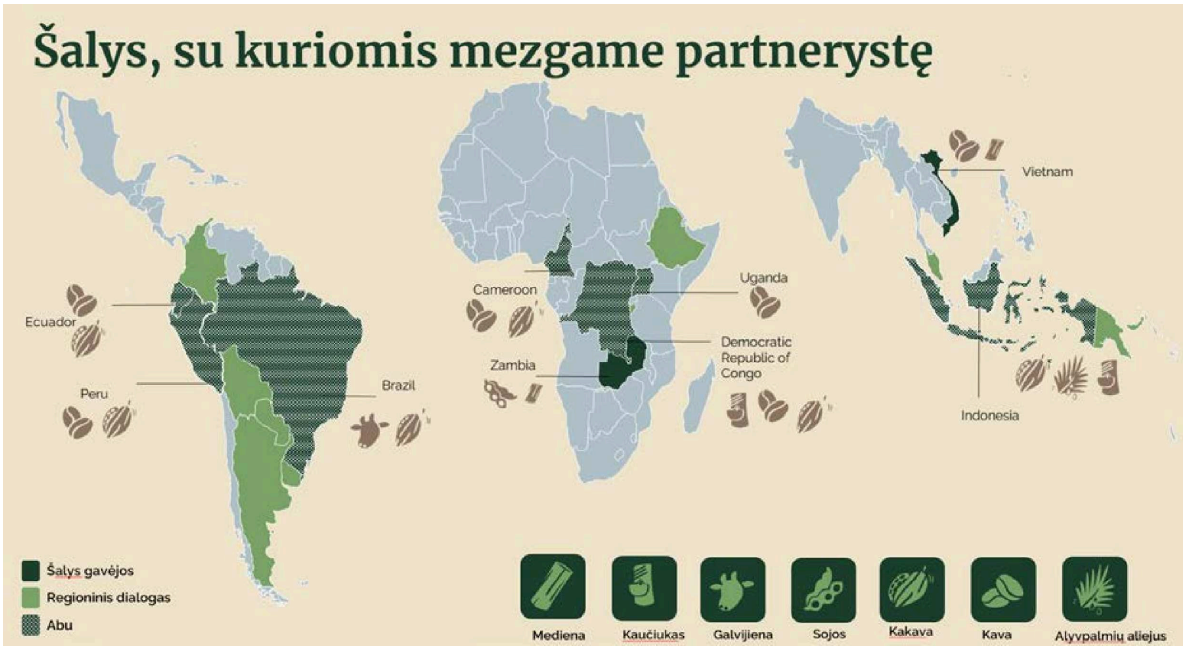
Kartu su sertifikavimo ir trečiosios šalies atliekamo tikrinimo sistemomis taikomos aukštų standartų atsekamumo sistemos gali padėti veiklos vykdytojams laikytis atitinkamų patekimo į rinką reikalavimų, nes taip pripažįstamos vietoje dedamos pastangos ES gali pradėti dialogą ir techninį bendradarbiavimą su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais šalies, regioniniu ir pasauliniu lygmenimis, per kurį turėtų būti skaidriai keičiamasi informacija, duomenimis ir žiniomis apie geriausias praktikas. Tikslas – nustatyti, plėtoti ir (arba) stiprinti atitinkamas sistemas, daugiausia dėmesio skiriant skaidrumui ir atsekamumui, ir užtikrinti veiksmingą jų įgyvendinimą ir sąveiką.

ES remia šalių partnerių pastangas stiprinti esamas aukštų standartų atsekamumo sistemas, daugiausia dėmesio skirdama teisėtai veikiančioms FAO apibrėžimą atitinkančioms įtakos miškų naikinimui neturinčioms tiekimo grandinėms. Šiame kontekste tam, kad visiems suinteresuotiesiems subjektams būtų lengviau rinkti informaciją, ES gali finansuoti bendrą su šalimis partnerėmis tyrimą (kai jos to paprašo), kad būtų nustatytos spragos ir suformuluotos pagrindinės rekomendacijos dėl tolesnių prisiderinimo veiksmų.

Pagal kelias pasaulinės Europos komandos iniciatyvos dėl įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių programas (SAFE, Tvarios kakavos iniciatyva ir „AL INVEST Verde“) jau teikiama konkreti parama nacionalinėms ir vietos atsekamumo sistemoms šalyse partnerėse.

([9]) https://alinvest-verde.eu/en_gb/
([10]) https://zerodeforestationhub.eu/projects/eudr-engagement/

Pagal ES, Vokietijos ir Nyderlandų finansuojamą programą „**Tvarus ūkininkavimas miškų ekosistemų reikmėms**“ (angl. „Sustainable Agriculture for Forest Ecosystems“, SAFE) nacionaliniu ir vietos lygmenimis teikiama parama atsekamumo sistemoms kurti įvairiose šalyse gamintojose. Brazilijoje pagal SAFE remiamas galvijininkystės sektoriaus atsekamumo sistemos kūrimas vykdant daugeriopų suinteresuotųjų subjektų dialogą Brazilijos klimato, miškų ir žemės ūkio koalicijoje. Be to, SAFE tikslas yra padėti Brazilijos žemės ūkio ministerijai įgyvendinti nacionalinę skirtingų biržos prekių atsekamumo platformą „AgroBrasil + Sustentável“.

5.3. **Perėjimas prie tvarios biržos prekių gamybos ir žemės naudojimo**

Kovą su miškų naikinimu gali paspartinti žemės ūkio paskirties žemės naudojimo efektyvinimas ir perėjimas prie tvaresnių žemės ūkio gamybos metodų. ES yra įsipareigojusi plėtoti ir remti novatoriškų ir (arba) alternatyvių metodų, kuriuos taikant išlaikoma ekosistemų apsaugos ir pagrindinių žemės ūkio prekių pasaulinės paklausos patenkinimo pusiausvyra, diegimą.

Europos Komisija jau finansuoja įvairias programas ir projektus, kuriais siekia padėti šalims partnerėms pereiti prie tvarios ir įtakos miškų naikinimui neturinčios žemės ūkio gamybos, be kita ko, teikiant techninę pagalbą smulkiesiems ūkininkams ir stiprinant jų gebėjimus.

3 langelis. ES tvarios kakavos iniciatyva

2020 m. ES pradėjo **Tvarios kakavos iniciatyvą** ([11]) – ES, Dramblio Kaulo Kranto, Ganos ir Kamerūno daugeriopų suinteresuotųjų subjektų dialogą dėl ekonominio, aplinkosauginio ir socialinio tvarumo kakavos sektoriuje. Tai pavyzdinė ES žaliojo kurso iniciatyva, kurią sudaro dvi pagrindinės dalys:

1. Europos Komisijos organizuojamas įtraukus daugeriopų suinteresuotųjų subjektų dialogas **Cocoa Talks** („Pokalbiai apie kakavą“), kurio tikslas – sektoriuje pasiekti konsensusą ir nusistatyti prioritetinius veiksmus;

2. finansinė ir techninė parama daugiausia pagal **regioninę tvarios kakavos programą** – 25 mln. €EUR vertės programą Dramblio Kaulo Krantui, Ganai ir Kamerūnui, iš kurios skiriami ištekliai veiksmams, apibrėžtiems per daugeriopų suinteresuotųjų subjektų dialogą. Programą papildo šalies lygmens ištekliai. Ji apima miškų naikinimo stebėsenos gebėjimų stiprinimą, atsekamumo sistemų kūrimą, viešųjų ir (arba) privačių standartų tobulinimą ir kakavos gamybos sertifikavimą, taip pat konkrečių ūkininkavimo metodų, pavyzdžiui, agrarinės miškininkystės, vertinimą.

Dialogo laimėjimas – 2022 m. birželio mėn. suinteresuotieji subjektai patvirtino Tvarios kakavos veiksmų gaires ir pritarė Tvarios kakavos aljanso veiksmų gairėms.

5.4. **Kalbėjimasis apie reguliavimo priemones ir aplinkosaugos standartus visame pasaulyje**

Siekiant galutinio tikslo – sustabdyti miškų naikinimą visame pasaulyje, labai svarbu propaguoti panašią politiką palaikant dialogą politikos klausimais su kitomis didelėmis vartotojų rinkomis. Kad bendradarbiaujant daugiašaliuose forumuose būtų pasiekti bendri miškų nenaikinimo tikslai, ES glaudžiai bendradarbiauja su šalimis partnerėmis, kurios yra vartotojos, ir jų suinteresuotaisiais subjektais, veikiančiais tiekimo grandinėje. Veiklos barai – nustatyti ir plėtoti geriausias praktikas ir technologijas, reguliavimo priemones, aukštesnius aplinkosaugos standartus, išsamaus patikrinimo ir įmonių socialinės atsakomybės reikalavimus, galbūt kartu stiprinti smulkiųjų ūkininkų vaidmenį įtakos miškų naikinimui neturinčiose tiekimo grandinėse. Šiame kontekste ES siekia geriau išaiškinti savo požiūrį į kovą su miškų naikinimu ir gerinti suvokimą apie poreikį visame pasaulyje stiprinti įtakos miškų naikinimui neturinčias tiekimo grandines (pagal jų tarptautines, pvz., FAO, apibrėžtis), kad būtų įvykdyti bendri tarptautiniai įsipareigojimai klimato ir biologinės įvairovės srityje. ES taip pat taikys priemones, kurios padeda viešojo administravimo institucijoms derinti teisės aktus prie ES, taikyti juos ir užtikrinti jų vykdymą, sudarydama geresnes sąlygas šalyse partnerėse dalytis informacija apie ES geriausias praktikas ir taip kelti aplinkos apsaugos standartus. Tokių ES priemonių pavyzdžiai – institucijų stiprinimo priemonė TAIEX (Techninės pagalbos ir informacijos mainų programa) ([12]) ir porinimas ([13]), kai vykdant tarpusavio veiklą sutelkiamos ES valstybių narių ir šalių partnerių viešojo sektoriaus ekspertinės žinios.

5.5. **Žinių ir inovacijų plėtra**

Pagal ES bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą ES siekia kurti naujas žinias ir mokslinius duomenis, taip pat plėtoti novatoriškus sprendinius ir technologijas, kurie gali palengvinti perėjimą prie tvarios žemės ūkio gamybos, tvaraus žemės naudojimo ir įtakos miškų naikinimui neturinčių tiekimo grandinių, paspartinti kovą su miškų naikinimu visame pasaulyje ir skatinti žiedinę tvarią bioekonomiką.

([11]) https://africa-knowledge-platform.ec.europa.eu/story_life_cycle.
([12]) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/taiex_en.
([13]) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/twinning_en.

Konkrečiau, ES sukūrė **ES miškų naikinimo ir alinimo stebėjimo bazę** ([14]), prižiūrimą Jungtinio tyrimų centro (JRC). Ji teikia prieinamus pasaulio miškų ploto pokyčių ir prekybos biržos prekėmis, kurioms taikomas MNR, mokslinius duomenis, kurie gali praversti viešosioms organizacijoms, vartotojams ir privačiajam sektoriui. Bazėje parengti žemėlapiai neturi teisinės galios, bet yra vertinga pagalbinė rizikos vertinimo priemonė, padedanti veiklos vykdytojams laikytis MNR, tačiau neatleidžianti jų nuo pareigos atlikti išsamų patikrinimą. Joje naudojamos ir bus tobulinamos esamos stebėjimo priemonės, įskaitant programos „Copernicus“ produktus ir kitus viešuosius ar privačiuosius šaltinius, taip pat vyks aktyvūs įrodymams reikalingų duomenų mainai ir dėl jų bus bendradarbiaujama su šalimis partnerėmis. Ji taip pat bus naudojama sinergijai su kitomis aktualiomis politikos naujovėmis, tokiomis kaip ES miškų stebėsenos teisės aktas ir Europos miškų informacinė sistema (FISE).

4 langelis. Sėkmingi Europos mokslinių tyrimų tarybos projektai, finansuoti pagal ES bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Horizontas 2020“ arba programą „Europos horizontas“

Projekte INCLUDE ([15]) (2016–2021 m.) analizuotas miškų naikinimo poveikis marginalizuotoms grupėms, tokioms kaip smulkieji ūkininkai ir čiabuvių bendruomenės, daugiausia dėmesio skiriant Argentinos Čako Salteno regionui.

Vykdant projektą FORESTPOLICY ([16]) (2021–2026 m.) nagrinėjama, ar įmonių politika, kuria siekiama sustabdyti miškų naikinimą, padeda sulėtinti plyną miškų kirtimą ir ar aplinkosauginis veiksmingumas skurdesnius ūkininkus žlugdo ar vis dėlto yra jiems naudingas. Projektu taip pat siekiama nustatyti, kas lemia tiekimo grandinės politikos sėkmę ar nesėkmę.

Vykdant projektą SUSTAINFOREST ([17]) (2021–2026 m.) analizuojamas ekologiškai ir ekonomiškai svarbių miškų plotų sąveikavimas atogrąžų miškų ir savanos zonų žemės ūkio kraštovaizdžiuose Toge, Benine, Nigerijoje ir Kamerūne.

6. **ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS**

6.1. **Klausimo kėlimas ir dialogas**

Siekdama įgyvendinti programos principus ir tikslus, ES užtikrins, kad MNR ir platesnė kova su miškų naikinimu ir alinimu pasaulyje taptų neatsiejama ES žaliosios diplomatijos darbo ir pastangų dalimi. Šiuo tikslu ES visų pirma tęs atvirą, nuoširdų ir strateginį dialogą su šalimis partnerėmis ir regionais partneriais, veikdama atitinkamuose dvišaliuose, dviejų regionų ir tarptautiniuose forumuose.

Apie atitinkamus dialogo forumus pasakytina:

— Tarptautiniu lygmeniu ES toliau kels miškų nenaikinimo klausimą ir apie tai kalbės G7 ir G20, EBPO, UNFCCC, UNCCD, Biologinės įvairovės konvencijos, FAO, PPO ir kituose atitinkamuose forumuose.

— **Regioniniu ir dvišaliu lygmenimis** ES integruoja miškų naikinimo temą į visas atitinkamas dialogui politikos klausimais palaikyti skirtas bendradarbiavimo programas: oficialius politinius ir sektorių dialogus, žaliuosius aljansus, žaliąsias partnerystes ir techninės pagalbos projektus, kiek įmanoma naudodamasi esamais mechanizmais ir procesais.

— **ES laisvosios prekybos susitarimai** ir **ekonominės partnerystės susitarimai** su šalimis partnerėmis ir regionais partneriais yra papildomos platformos dialogui ir bendradarbiavimui tvarumo klausimais, be kita ko, dėl miškų nenaikinimo, įtraukiant abiejų pusių kompetentingas institucijas ir pilietinę visuomenę.

([14]) https://forest-observatory.ec.europa.eu/forest/gfc2020.
([15]) https://cordis.europa.eu/project/id/681518.
([16]) https://cordis.europa.eu/project/id/949932.
([17]) https://cordis.europa.eu/project/id/101001200.

— **Ekspertų lygmeniu** Europos Komisija 2020 m. spalio mėn. inicijavo **Pasaulio miškų apsaugai ir atkūrimui skirtą daugeriopų suinteresuotųjų subjektų platformą**, padėsiančią apsaugoti ir atkurti pasaulio miškus. Tai forumas, kuriame vyksta šalių vartotojų ir šalių gamintojų, pilietinės visuomenės organizacijų ir pramonės asociacijų diskusijos MNR įgyvendinimo klausimais. Jo susitikimai vyksta reguliariai ir yra atviri suinteresuotiesiems subjektams iš šalių partnerių.

***5 langelis*. Pasaulio miškų apsaugai ir atkūrimui skirta daugeriopų suinteresuotųjų subjektų platforma**

2020 m. Komisija sukūrė Pasaulio miškų apsaugai ir atkūrimui skirtą daugeriopų suinteresuotųjų subjektų platformą, kad į teisėkūros procesą būtų įtraukti suinteresuotieji subjektai, tyrėjai ir trečiosios šalys. Platformos susitikimai rengiami reguliariai. Daugeriopų suinteresuotųjų subjektų platformoje dalyviai, įskaitant šalis partneres, įsitraukia į teisėkūros procesą, dalyvaudami specialiuose praktiniuose seminaruose, gaudami naujausią Komisijos teikiamą informaciją ir reaguodami į prašymus pateikti atsiliepimą ir nuomonę. Pereinamuoju laikotarpiu reguliariuose susitikimuose bus aptarti visi klausimai, kurie aktualūs rengiantis įgyvendinti MNR, ir išgirstos suinteresuotųjų subjektų nuomonės. Tai tęsis įgyvendinimo etape. Platformoje taip pat dalijamasi informacija apie geriausias praktikas, pvz., susijusias su atsekamumu ir smulkiaisiais ūkininkais.

Be valstybių narių ir šalių partnerių atstovų, dalyvauja visų atitinkamų pramonės sektorių ir pilietinės visuomenės atstovai.

Išsamią informaciją, įskaitant darbotvarkes, protokolus, visus pranešimus ir kitą susijusią medžiagą, galima rasti Komisijos registro interneto svetainėje ([18]).

6.2. **Specifinės iniciatyvos**

Be klausimo kėlimo ir dialogo, ES toliau siūlys paramą ir vertins tolesnes priemones, susijusias su įtakos miškų naikinimui neturinčiomis vertės grandinėmis, glaudžiai bendradarbiaudama ir koordinuodama veiksmus su valstybėmis narėmis pagal Europos komandos principą ([19]). Be to, ES stiprins bendradarbiavimą su plėtros finansų įstaigomis ir privačiuoju sektoriumi, kad būtų pritraukta ilgalaikių investicijų į įtakos miškų naikinimui neturinčias vertės grandines, laikantis ES strategijos „Global Gateway“ tikslų. ES taip pat toliau plėtos partnerystes su atitinkamomis tarptautinėmis institucijomis (pvz., PPO, EBPO, Pasaulio banku, Jungtinių Tautų aplinkos programa (UNEP), FAO ir kt.), kad būtų paspartintas pasaulinis judėjimas siekiant sustabdyti miškų naikinimą.

6.2.1. *Europos komandos iniciatyva dėl įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių*

Per UNFCCC COP28 ES ir jos valstybės narės pradėjo pasaulinę Europos komandos iniciatyvą dėl įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių. Ją sudaro šie veiklos elementai, kurių paskirtis yra palengvinti įtraukų perėjimą prie tvarios ir įtakos miškų naikinimui neturinčios gamybos šalyse partnerėse:

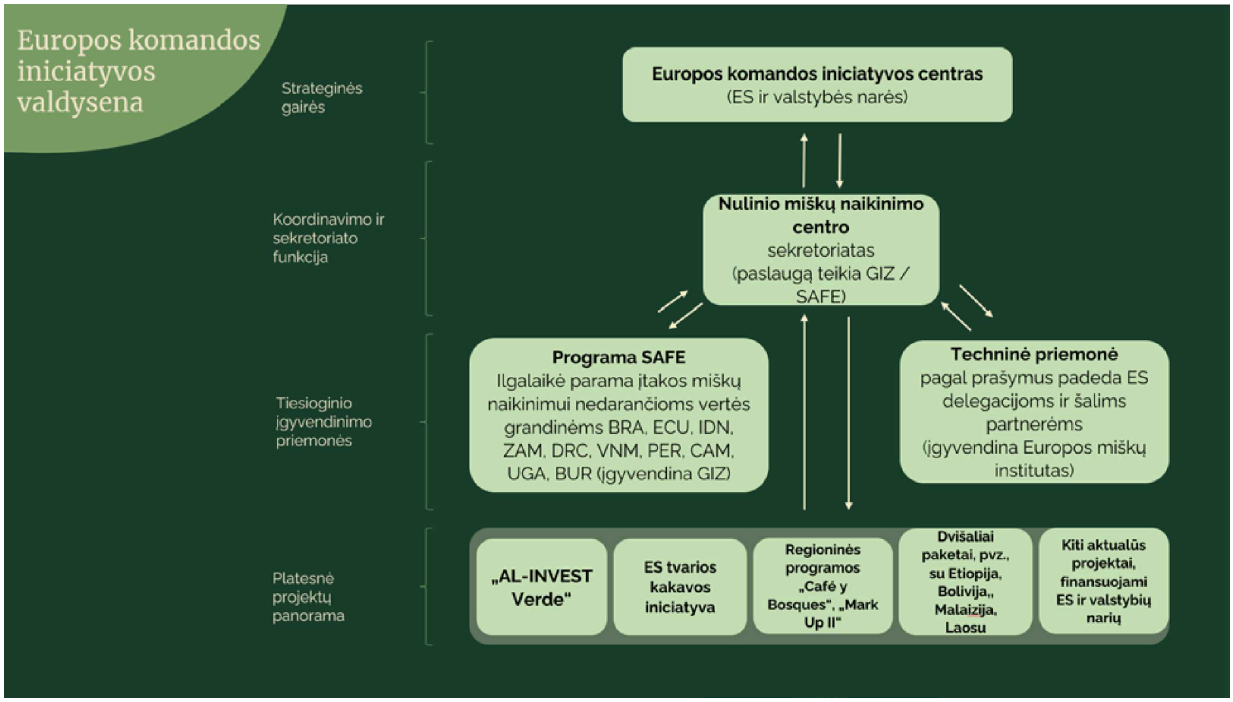
a) **Europos komandos iniciatyvos centras** teiks informaciją šalims partnerėms apie įtakos miškų naikinimui neturinčias vertės grandines ir bendraudamas su jomis kels šį klausimą, organizuos žinių valdymą, kad atitinkamus jau vykdomus ES ir valstybių narių projektus galėtų koordinuoti su veikla, kuria bus siekiama Europos komandos iniciatyvos tikslų. Taip bus užtikrinta, kad įvairi Europos komandos iniciatyvos veikla dėl įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių šalyse gamintojose vyktų darniau, būtų nustatytos spragos ir išvengta darbuotojų atleidimo.

b) Programa „**Tvarus ūkininkavimas miškų ekosistemų reikmėms**“ (SAFE) yra svarbiausia Europos komandos iniciatyvos kryptis. Jos veikla vykdoma Brazilijoje, Ekvadore, Indonezijoje ir Zambijoje. Toliau remiamas Vietnamas ir 2024 m. bus pradėta remti Kongo Demokratinė Respublika. Programa orientuota į paramą smulkiesiems ūkininkams, pereinantiems prie tvarių ir įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių, ir pagalbą šalims gamintojoms, kad formuotųsi prieigai prie ES rinkos palanki aplinka. SAFE bus papildyta būsimais valstybių narių įnašais.

([18]) https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&groupID=3282.

([19]) 2021–2024 m. ES skyrė 1 mlrd. EUR dotacijų šalių partnerių miškams apsaugoti, atkurti ir darniai tvarkyti ir 2,5 mlrd. EUR dotacijų tvariam ūkininkavimui remti.

c) **Įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių techninė priemonė** yra lanksti ir pagal prašymus naudojama priemonė, padedanti šalims gamintojoms gauti ekspertinių žinių apie techninius reikalavimus, pavyzdžiui, geografinės vietos nustatymą, žemės naudojimo žemėlapių sudarymą ir atsekamumą, ypatingą dėmesį skiriant smulkiųjų ūkininkų įtraukčiai. Ši veikla bus glaudžiai koordinuojama su ES delegacijomis ir per Europos komandos iniciatyvos centrą derinama su jau vykdomais projektais, įskaitant SAFE, kad atsirastų sinergija ir būtų išvengta dubliavimosi.

6.2.2. *Miškų srities partnerystės*

ES vadovaudamasi savo strategija „Global Gateway" su panašiai mąstančiomis šalimis partnerėmis mezga **miškų partnerystes**, kad susiformuotų ilgalaikė holistinė jų miškų išsaugojimo sistema, o kartu joms būtų kuriama vertė ir vyktų jų socioekonominis vystymasis. Miškų partnerystės orientuotos į miškų valdymo tobulinimą įtraukiant daugeriopus suinteresuotuosius subjektus, su mišku susijusių vertės grandinių stiprinimą, stabilios teise pagrįstos verslo aplinkos stimuliavimą ir prekybos miško produktais tvarumo užtikrinimą, daugiausia dėmesio skiriant teisėtumui, tausumui ir miškų naikinimo sustabdymui.

Kalbant konkrečiau, miškų partnerystės gali padėti partneriams suprasti taikomus teisės aktais nustatytus ir kitokius standartus ir prie jų prisitaikyti. Jos padės kurti ir įgyvendinti miško produktų atsekamumo sistemas, be kita ko, naudojantis perspektyvia patirtimi, įgyta įgyvendinant savanoriškos partnerystės susitarimus (SPS) pagal miškų teisės aktų vykdymo, miškų valdymo ir prekybos mediena (FLEGT) veiksmų planą ([20]) ir jų medienos teisėtumo užtikrinimo sistemas. MNR yra grindžiamas patirtimi, sukaupta įgyvendinant ES medienos reglamentą ir FLEGT reglamentą ([21]), kuriuose, siekiant užtikrinti, kad tiekiant medieną ES rinkai nebūtų naikinami miškai, keliami ne tik teisėtumo, bet ir daugiau reikalavimų. Miškų partnerystėmis taip pat siekiama stiprinti ekonomines paskatas siekti aukštesnių aplinkos apsaugos standartų, gerinti verslo aplinką ir plėsti galimybes gauti finansavimą. Miškų partneryščių tikslas – padėti šalims partnerėms sustabdyti miškų naikinimą ir alinimą įgyvendinant jų nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal Paryžiaus susitarimą dėl klimato ir nacionalines biologinės įvairovės strategijas bei veiksmų planus pagal Pasaulinę biologinės įvairovės strategiją. ES jau sudarė miškų partnerystes su Gajana, Hondūru, Mongolija, Kongo Respublika, Uganda ir Zambija ir ieško daugiau galimybių, remdamasi atitinkama ES patirtimi šioje srityje.

([20]) Poveikio vertinimas „Miškų naikinimo ir alinimo, siejamo su ES rinkai pateikiamais produktais, rizikos mažinimas" (https://environment.ec.europa.eu/topics/forests/deforestation/regulation-deforestation-free-products_en) ir ES medienos reglamento ir FLEGT reglamento tinkamumo patikra (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52021SC0328)

([21]) Poveikio vertinimas „Miškų naikinimo ir alinimo, siejamo su ES rinkai pateikiamais produktais, rizikos mažinimas"ir ES medienos reglamento ir FLEGT reglamento tinkamumo patikra.

6.2.3. *Kitos aktualios iniciatyvos*

ES turi kitų programų, kuriomis pagal ES strategiją „Global Gateway“ ir Europos darnaus vystymosi fondo lėšomis remiamas darnusis miškų ūkis ir smulkieji ūkininkai. Konkrečių pavyzdžių iš Lotynų Amerikos pateikta **4 langelyje**.

Be to, ateityje bus imamasi papildomų priemonių vykdant paramos veiksmus, susijusius su **ES įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyva**, kai ji bus pradėta taikyti. Šiuo tikslu ES, be kita ko, teiks paramą vyriausybėms, privačiajam sektoriui ir pilietinei visuomenei trečiosiose šalyse, kad jiems būtų lengviau suprasti atitinkamus MNR ir ES įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyvos reikalavimus ir jų naudą (pvz., geresnę žmogaus teisių, darbuotojų teisių ir aplinkos apsaugą, vietos bendruomenių dalyvavimą, stabilias tiekimo grandines, didesnį atsparumą ir kt.), kartu spręsdama konkrečius uždavinius, su kuriais susiduria pagrindiniai suinteresuotieji subjektai. Šiuo atžvilgiu ypač aktuali Europos komandos iniciatyva dėl tvarumo pasaulinėse vertės grandinėse, kuria siekiama padėti įgyvendinti ES įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyvą trečiosiose šalyse. Pavyzdžiui, jos pagalbos tarnyba platins svarbią informaciją, teiks gaires ir dirbs išvien su Europos komandos iniciatyvos centru įtakos miškų naikinimui neturinčių vertės grandinių klausimais.

ES taip pat teikia **šalių lygmens tikslinę paramą**, atsižvelgdama į faktinius šalių gamintojų poreikius ir pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę (KVTBP) skirtus finansinius paketus.

Galiausiai **Europos plėtros finansų įstaigos** ir tarptautinės finansų įstaigos didina savo įsipareigojimus plėsti ilgalaikių investicijų į įtakos miškų naikinimui neturinčias tiekimo grandines portfelius. Pavyzdžiui, 2022 m. gruodžio mėn. Europos investicijų bankas (EIB) paskelbė specialų miškų sektoriaus finansavimo didinimo vadovą ([22]).

Konkretus pavyzdys – projektas „Įtraukumui palankūs darnūs miškai Marokė“ ([23]), kuriam EIB suteikė 100 mln. EUR paskolą, kad būtų remiamas įtraukus ir darnus Maroko miškų vystymasis. Veiklą penkerius metus įgyvendins Nacionalinė vandens ir miškų agentūra (ANEF), kad būtų remiama 2020–2030 m. Maroko miškų strategija. Toliau, Moldovos Respublikoje Europos Sąjunga, bendradarbiaudama su Pasaulio banku, teikė paramą nacionalinei miško įveisimo programai rengti ir jos sąnaudoms apskaičiuoti ([24]). Apskaičiuota, kad 2023 m. priimta nacionalinė miškų plėtros ir atkūrimo programa kainuos beveik 759 mln. EUR ([25]). Regioniniu lygmeniu Rytų partnerystės šalyse ES ir Pasaulio bankas dirba drauge, kad pagal atitinkamą programos „EU4Environment“ ramstį pagerėtų reguliavimo sistemos ir gebėjimai spręsti miškų naikinimo problemą.

([22]) https://www.eib.org/en/publications/20220173-forests-at-the-heart-of-sustainable-development.

([23]) https://www.eib.org/en/press/all/2023-558-maroc-bei-monde-100-millions-forets-inclusives-durables#:~:text=The%20EIB%20has%20granted%20a%20loan%20of%20%E2%82%AC100,the%20National%20Agency%20for%20Water%20and%20Forests%20%28ANEF%29.; https://www.eib.org/en/projects/all/20220943.

([24]) https://www.worldbank.org/en/news/feature/2024/05/21/investing-in-moldova-s-forest-biodiversity-to-build-a-more-sustainable-future.

([25]) https://www.eu4environment.org/news/how-the-european-union-jointly-with-the-world-bank-helps-moldova-green-its-landscapes/

6 langelis. Pagal ES strategiją „Global Gateway“ vykdomų programų ir iniciatyvų, prisidedančių prie miškų darnumo ir žemės ūkio vertės grandinių tvarumo Lotynų Amerikoje, pavyzdžiai

— „**AMAZONIA +**“ – 2023 m. pradėta ES finansuojama programa, kuria siekiama gerinti Amazonės baseino šalių (Bolivijos, Brazilijos, Kolumbijos, Ekvadoro, Gajanos, Peru, Surinamo ir Venesuelos) pajėgumus kovoti su miškų naikinimu ir alinimu dirbant kartu su vietos, regionų ir nacionalinėmis vyriausybėmis, taip pat vietos ir čiabuvių bendruomenėmis.

— „**PENKI DIDIEJI CENTRINĖS AMERIKOS MIŠKAI**“ – Europos komandos iniciatyva, kuri padeda apsaugoti paskutinius likusius didelius regiono miškus. Daugiausia dėmesio skiriama mokslinių duomenų apie šių miškų būklę teikimui pasinaudojant ES kosmoso programomis, veiksmingam miškų valdymui ir įtakos miškų naikinimui neturinčioms vertės grandinėms, taip pat aplinkos apsaugos teisėms.

— Pagal programą EUROCLIMA (pradėtą 2008 m.) ES, be kita ko, remia miškų, biologinės įvairovės ir ekosistemų sektorių aštuoniolikoje Lotynų Amerikos šalių. Daugiausia dėmesio skiriama novatoriškiems projektams ir instituciniams gebėjimams išsaugoti gamtos išteklius, didinti anglies dioksido sekvestraciją ekosistemose ir gamta grindžiamą bendruomenių atsparumą klimato kaitos poveikiui, derinantis prie viešosios politikos. ES taip pat padėjo sukurti regioninę čiabuvių bendruomenių platformą Amazonės regiono bendradarbiavimo sutarties organizacijoje, siekdama užtikrinti, kad vyriausybių inicijuojamose biologinės įvairovės apsaugos, prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo pastangose būtų atsižvelgta į jų tradicines žinias ir praktikas.

***7 langelis.* Tvariam ūkininkavimui ir darniajam miškų ūkiui skirta programa „Terre Verde“**

2022 m. Komisija priėmė naują 115 mln. EUR vertės programą ([26]), skirtą ekologinei, įtraukiai ir novatoriškai Maroko žemės ūkio ir miškų ūkio sektorių plėtrai remti. Programos „Terre Verte“ tikslas yra padėti įgyvendinti 2020–2030 m. Maroko nacionalines strategijas „Žalioji karta“ ir „Maroko miškai“ skatinant ekologinę pertvarką, kuri sudarytų sąlygas Maroke kurti deramo darbo vietas žemės ūkio ir miškų ūkio sektoriuje. Tai yra ES ir Maroko žaliosios partnerystės – pirmosios tokios ES iniciatyvos su šalimi partnere – dalis. Ja siekiama plėsti Europos žaliojo kurso išorės aspektą imantis veiksmų vietoje ir tikimasi, kad pagal šį modelį bus kuriamos panašios partnerystės su kitomis šalimis, taip pat ir Afrikos žemyne.

7. **IŠVADA**

Ši programa – tai visapusiška bendradarbiavimo su šalimis partnerėmis MNR klausimais struktūra ir viena iš bendro pasaulinio uždavinio sustabdyti miškų naikinimą dalių.

Programa orientuota į partnerišką darbą įgyvendinant reglamentą, į visuotinį įsipareigojimą iki 2020 m. sustabdyti miškų naikinimą pagal DVT ir į Glazgo įsipareigojimą iki 2030 m. sustabdyti miškų naikinimo procesą ir jį pasukti priešinga linkme.

Pagrindinis partnerystės tikslas – skatinti teisingą ir įtraukų perėjimą prie įtakos miškų naikinimui neturinčių žemės ūkio tiekimo grandinių nė vieno nepaliekant nuošalyje. ES toliau tarsis su partneriais ir suinteresuotaisiais subjektais dėl veiksmingų paklausos ir pasiūlos priemonių, dėl jų nuolatinių pastangų siekti tvarumo ir padės jiems suprasti taikomus standartus ir prie jų prisitaikyti.

Ši partnerystė įgyvendinama keliant klausimą, vykdant politinį dialogą, tariantis dėl politikos, taikant specialias paramos priemones, įskaitant techninę pagalbą, investuojant ir plėtojant žinias ir inovacijas.

([26]) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-morocco-green-partnership-commission-adopts-key-programme-support-agricultural-and-forestry-2022-10-25_en#:~:text=The%20programme%20%E2%80%9CTerre%20Verte%E2%80%9D%20aims%20to%20contribute%20to,in%20Morocco%20in%20the%20agricultural%20and%20forestry%20sector.

Ji apima daugeriopus suinteresuotuosius subjektus, tokius kaip regioninės, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos, pagrindinius vertės grandinių dalyvius, įskaitant dideles įmones, prekybininkus, smulkiuosius ūkininkus ir vartotojus, taip pat pilietinę visuomenę, čiabuvių ir vietos bendruomenes.

Kad partnerystė būtų veiksminga, Europos Komisija toliau dirbs su valstybėmis narėmis ir Europos plėtros finansų įstaigomis. Ji taip pat sudarys sąlygas glaudžiau bendradarbiauti su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis.

Tačiau partnerystės sėkmė taip pat priklausys nuo ES partnerių ryžto siekti pasaulinių tikslų sustabdyti miškų naikinimą, matomo iš nacionalinių pastangų parengti savą į tvarumą orientuotą gamybos ir išsamaus patikrinimo reikalavimų politiką ir prisidėti prie aukštesnių aplinkos apsaugos standartų propagavimo tarptautinėje aplinkoje.

PRIEDAS

Lyginamosios analizės metodikos bendrieji principai

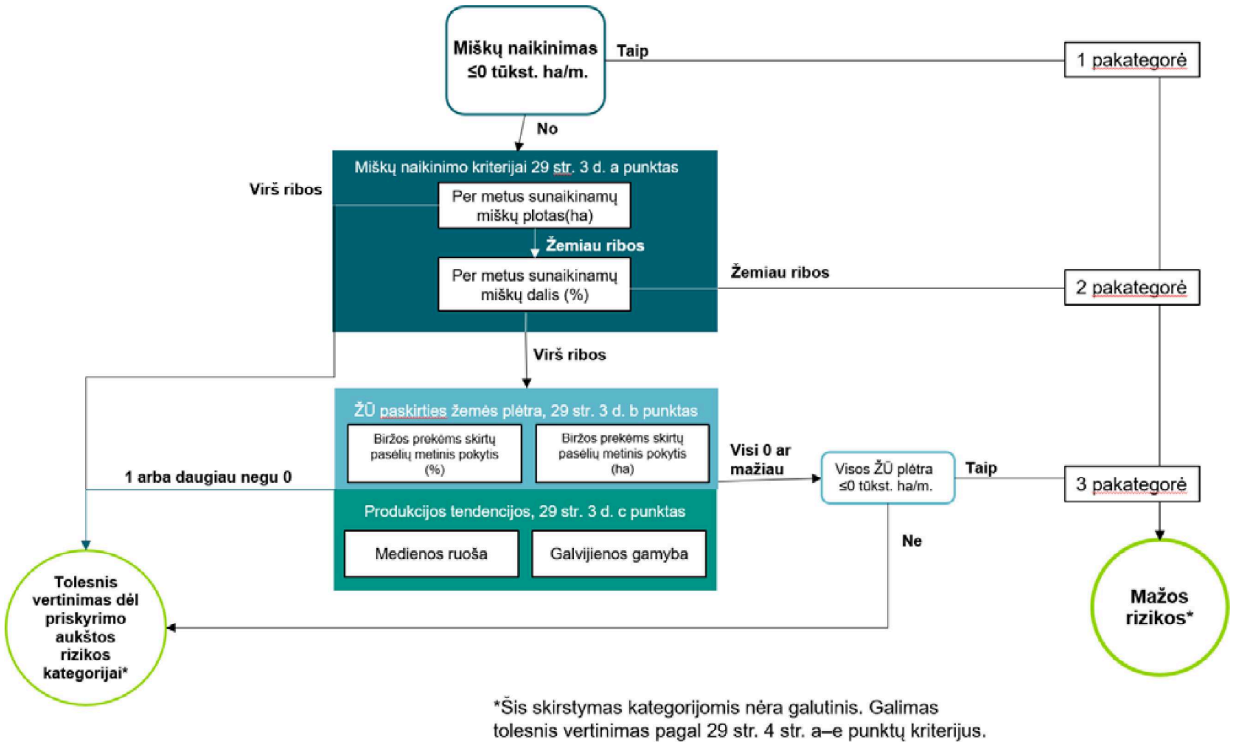
Laikydamasi įpareigojimų pagal Miškų nenaikinimo reglamentą, Europos Komisija rengia šalių lyginamosios analizės sistemą, kaip reikalaujama to reglamento 29 straipsnyje, ir pirmąjį sąrašą, kuris bus paskelbtas įgyvendinimo akte. Per šį procesą Komisija bendraus su atitinkamomis šalimis partnerėmis. Tas sąrašas bus reguliariai atnaujinamas atsižvelgiant į naujus faktus.

Kad iki paskelbiant įgyvendinimo aktą su teisės aktuose reikalaujamu sąrašu būtų užtikrintas visiškas skaidrumas, Komisija pateikia lyginamosios analizės metodikos bendruosius principus.

Šios sistemos paskirtis – suklasifikuoti šalis į **mažos, standartinės arba didelės rizikos kategorijas**, palengvinant veiklos vykdytojams išsamaus patikrinimo procesus ir sudarant sąlygas kompetentingoms institucijoms veiksmingai stebėti reikalavimų laikymąsi ir užtikrinti jų vykdymą. Be to, ji skatina šalis gamintojas didinti savo žemės ūkio gamybos sistemų tvarumą ir kuo labiau sumažinti jų poveikį miškų naikinimui. Be to, ji sudarys sąlygas Komisijai dalyvauti konsultacijose ir dialoguose su prioritetinėmis šalimis.

Komisijos metodika yra tvirtai pagrįsta įsipareigojimu siekti **teisingumo, objektyvumo ir skaidrumo**. Joje naudojami **kiekybiniai kriterijai**, grindžiami moksliniais įrodymais ir tarptautiniu mastu pripažintais naujausiais duomenimis, visų pirma Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos Pasaulinio miškų išteklių vertinimo (*Global Forest Resources Assessment*) duomenimis. Orientuodamasi į šiuos pamatuojamus veiksnius, Komisija užtikrina, kad klasifikavimo procesas būtų pagrįstas patikimais duomenimis, o kai tinka – kartu taiko **kokybinio vertinimo** metodiką.

Šalių priskyrimo prie mažos rizikos šalių metodika apima išsamų **kiekybinį vertinimą** pagal Miškų nenaikinimo reglamento 29 straipsnio 3 dalyje išvardytus kriterijus: visų pirma nagrinėjamas miškų naikinimas absoliučia verte (per metus prarandamo miško plotas hektarais) ir santykine verte (per metus prarandama miško dangos dalis procentais), atsižvelgiant į pasaulinius bendro miškų naikinimo vidurkius. Toliau pavaizduota kiekybinio vertinimo schema.

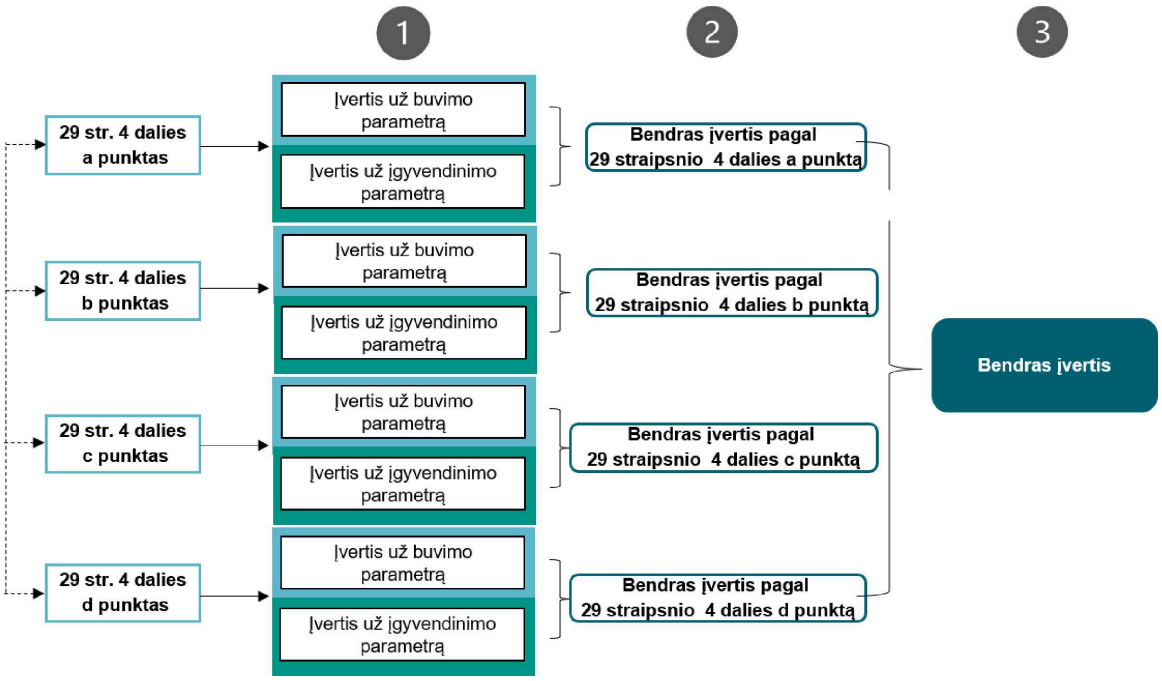
Pagal šią metodiką didžioji dauguma pasaulio šalių bus priskirtos mažos rizikos kategorijai. Tai leidžia sutelkti kolektyvines pastangas ir išteklius, kad miškai būtų apsaugoti tose geografinėse vietovėse, kuriose miškų naikinimo problemos yra opesnės. Be to, taip nustatomi realistiški tikslai šalims, kurioms reikia taisytis, ir sumažinamos veiklos vykdytojų išlaidos.

Didelės rizikos šalių kategorijoje iki klasifikacijos peržiūros ypatingas dėmesys bus skiriamas šalims, kurioms taikomos JT Saugumo Tarybos ir ES Tarybos sankcijos, nes šių šalių vertės grandinėse ypač sunku atlikti išsamius patikrinimus.

Visos kitos šalys, kurios nepriskirtos mažos arba didelės rizikos kategorijai, lieka priskirtos standartinės rizikos kategorijai. Lyginamosios analizės metodika leidžia laikytis specifinio požiūrio į tas šalis, kurios šioje kategorijoje yra žemesnės arba aukštesnės rizikos tiek absoliučia verte (per metus prarandamo miško plotas hektarais), tiek santykine verte (per metus prarandamos miško dangos dalis procentais). Su šiomis šalimis Komisija bendraus pirmiausiai. Kartu Komisija gali bendrauti su kitomis šalimis, ypač tomis, kurios aktyviai prekiauja su ES biržinėmis prekėmis, kurioms taikomas Miškų nenaikinimo reglamentas.

Dialogą su šiomis šalimis padės vykdyti **kokybinė metodika**, siekiant jose pagerinti miškų naikinimo situaciją ir galbūt išvengti perklasifikavimo į didelės rizikos šalis, kai tinka – atliekant regioninio lygmens vertinimus.

Vykdant kokybinį vertinimą atsižvelgiama į Miškų nenaikinimo reglamento 29 straipsnio 4 dalyje išvardytus kriterijus, t. y. į pateiktą informaciją apie tai, kaip veiksmingai įtraukti dėl žemės ūkio, miškininkystės ir žemės naudojimo išmetamą ir absorbuojamą ŠESD kiekį į nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus pagal UNFCCC; atitinkamos šalies ir Sąjungos ir (arba) jos valstybių narių susitarimus ir kitas priemones, kuriomis sprendžiama miškų naikinimo ir alinimo problema ir kurios padeda užtikrinti atitinkamų biržos prekių ir produktų atitiktį 3 straipsniui, ir jų veiksmingą įgyvendinimą; galiojančius nacionalinius arba subnacionalinius įstatymus; galimybę skaidriai susipažinti su atitinkamais duomenimis, susijusiais su teisės aktų, kuriais apsaugomos žmogaus teisės, čiabuvių tautų, vietos bendruomenių ir kitų paprotinio žemės valdymo teisių turėtojų teisės, laikymusi arba veiksmingu jų vykdymo užtikrinimu; JT Saugumo Tarybos ar Europos Sąjungos Tarybos nustatytas sankcijas dėl atitinkamų biržos prekių ir atitinkamų produktų importo arba eksporto. Toliau pavaizduota kokybinio vertinimo schema.

Kartu bus palaikomi ryšiai su visomis kitomis atitinkamomis šalimis, įskaitant tas, kurios aktyviai prekiauja su ES prekėmis, kurioms taikomas Miškų nenaikinimo reglamentas.

Kad būtų atsižvelgta į naujausius turimus mokslinius duomenis, šalių klasifikavimas bus dinamiškas procesas – klasifikaciją bus galima reguliariai peržiūrėti tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu aspektu. Nauji FAO duomenys teikiami kas penkerius metus, todėl juos gavus šalių klasifikacija bus pagal reglamentą peržiūrima. Tokią pirmąją peržiūrą Komisija numato atlikti 2026 m.

Apskritai Komisijos lyginamosios analizės sistema yra labai svarbi pasaulinių pastangų kovoti su miškų naikinimu ir alinimu priemonė. Taikydama griežtą, duomenimis grindžiamą ir skaidrią metodiką, Komisija ryžtingai siekia užtikrinti, kad Miškų nenaikinimo reglamentas būtų įgyvendinamas ir veiksmingai, ir sąžiningai.